ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πρώτο τμήμα)
της 16ης Δεκεμβρίου 1999 *

Στην υπόθεση C-74/98,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση του Østre Landsret (Δανία) προς το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 234 ΕΚ), με την οποία ζητείται, στο πλαίσιο της διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου μεταξύ

DAT-SCHAUB amba

και

Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri,

η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως ως προς την ερμηνεία του άρθρου 17, παράγραφος 2, του κανονισμού (ΕΟΚ) 3665/87 της Επιτροπής, της 27ης Νοεμβρίου 1987, για κοινές λεπτομέρειες εφαρμογής του καθεστώτος των επιστροφών κατά την εξαγωγή για τα γεωργικά προϊόντα (ΕΕ L 351, σ. 1),

* Γλώσσα διαδικασίας: η δανική.

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πρώτο τμήμα),

συγκείμενο από τους L. Sevón (εισηγητή), πρόεδρο τμήματος, P. Jann και M. Wathelet, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: J. Mischo

γραμματέας: H. A. Rühl, κύριος υπάλληλος διοικήσεως,

λαμβάνοντας υπόψη τις γραπτές παρατηρήσεις που κατέθεσαν:

— η DAT-SCHAUB amba, εκπροσωπούμενη από τον A. Fischer, δικηγόρο Κοπεγχάγης,

— το Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri, εκπροσωπούμενο από τους K. Hagel-Sørensen και B. Moll Sørensen, δικηγόρους Κοπεγχάγης,

— η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τον H. P. Hartvig, νομικό σύμβουλο,

έχοντας υπόψη την έκθεση ακροατηρίου,

αφού άκουσε τις προφορικές παρατηρήσεις της DAT-SCHAUB amba, του Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri, και της Επιτροπής, κατά τη συνεδρίαση της 6ης Μαΐου 1999,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 3ης Ιουνίου 1999,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Με διάταξη της 12ης Μαρτίου 1998, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 17 Μαρτίου 1998, το Østre Landsret υπέβαλε στο Δικαστήριο, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 234 ΕΚ), προδικαστικό ερώτημα σχετικά με την ερμηνεία του άρθρου 17, παράγραφος 2, του κανονισμού (ΕΟΚ) 3665/87 της Επιτροπής, της 27ης Νοεμβρίου 1987, για κοινές λεπτομέρειες εφαρμογής του καθεστώτος των επιστροφών κατά την εξαγωγή για τα γεωργικά προϊόντα (ΕΕ L 351, σ. 1).

2 Το ερώτημα αυτό ανέκυψε στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ της επιχειρήσεως DAT-SCHAUB amba (στο εξής: DAT-SCHAUB) και του Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri (δανικού Υπουργείου Τροφίμων, Γεωργίας και Αλιείας, στο εξής: υπουργείο), σχετικά με την άρνηση του τελευταίου να χορηγήσει στην εν λόγω επιχείρηση επιστροφές λόγω εξαγωγής για βόειο κρέας προοριζόμενο να εξαχθεί στα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα και το οποίο, αφού υποβλήθηκε εκεί σε μεταποίηση χωρίς προηγούμενη διεκπεραίωση των τελωνειακών διατυπώσεων για τη διάθεσή του προς κατανάλωση, εξήχθη σε άλλες χώρες μέρη του καταστατικού χάρτη του συμβουλίου συνεργασίας των Αραβικών Κρατών του Κόλπου (στο εξής: χώρες του ΣΣΚ).

Η κοινοτική κανονιστική ρύθμιση

3 Με τον κανονισμό 3665/87 θεσπίζονται οι κοινές λεπτομέρειες εφαρμογής του καθεστώτος των επιστροφών λόγω εξαγωγής, που προβλέπεται ιδίως στον κανονισμό (ΕΟΚ) 805/68 του Συμβουλίου, της 27ης Ιουνίου 1968, περί κοινής οργανώσεως αγοράς στον τομέα του βοείου κρέατος (ΕΕ ειδ. έκδ. 03/003, σ. 72).

4 Το άρθρο 3, παράγραφος 5, πρώτο εδάφιο, στοιχείο α', του κανονισμού 3665/87 ορίζει ότι το έγγραφο που χρησιμοποιείται κατά την εξαγωγή για τη χορήγηση επιστροφής πρέπει να περιλαμβάνει ιδίως την ονομασία των προϊόντων σύμφωνα με την ονοματολογία που χρησιμοποιείται για τις επιστροφές.

5 Το άρθρο 5, παράγραφος 1, του εν λόγω κανονισμού προβλέπει ότι, σε ορισμένες περιπτώσεις οι οποίες απαριθμούνται στη διάταξη αυτή, η καταβολή της διαφοροποιημένης ή μη διαφοροποιημένης επιστροφής εξαρτάται όχι μόνον από το αν το προϊόν έχει εγκαταλείψει το τελωνειακό έδαφος της Κοινότητας, αλλά επίσης, εκτός αν έχει χαθεί κατά τη μεταφορά λόγω ανωτέρας βίας, από το αν έχει εισαχθεί σε τρίτη χώρα και, ενδεχομένως, σε δεδομένη τρίτη χώρα εντός των δώδεκα μηνών που έπονται της ημερομηνίας αποδοχής της διασαφήσεως εξαγωγής.

6 Τα άρθρα 16 έως 18 του ίδιου κανονισμού, όπως αυτός ισχύει μετά τον κανονισμό (ΕΟΚ) 354/90 της Επιτροπής, της 9ης Φεβρουαρίου 1990, για την τροποποίηση του κανονισμού 3665/87 όσον αφορά τις αποδείξεις αφίξεως στον προορισμό στις τρίτες χώρες των γεωργικών προϊόντων που τυγχάνουν διαφοροποιημένης επιστροφής (ΕΕ L 38, σ. 34), προβλέπουν πρόσθετες προϋποθέσεις για τα προϊόντα τα οποία τυγχάνουν διαφοροποιημένης επιστροφής αναλόγως του προορισμού τους, ιδίως όσον αφορά την απόδειξη της διεκπεραιώσεως των διατυπώσεων για τη διάθεση στην κατανάλωση εντός της τρίτης χώρας.

7 Όσον αφορά την καταβολή της επιστροφής, το άρθρο 17 του κανονισμού 3665/87 προβλέπει:

« 1. Το προϊόν πρέπει να έχει εισαχθεί ως έχει στην τρίτη χώρα ή σε μία από τις τρίτες χώρες για την οποία προβλέπεται η επιστροφή, μέσα στους δώδεκα μήνες που έπονται της ημερομηνίας αποδοχής της διασάφησης εξαγωγής· ωστόσο, μπορούν να παραχωρηθούν συμπληρωματικές προθεσμίες υπό τους όρους που προβλέπονται στο άρθρο 47.

2. Θεωρούνται ότι έχουν εισαχθεί ως έχουν τα προϊόντα για τα οποία δεν αναφέρεται σε κανένα έγγραφο ότι έγινε μεταποίηση.

Εντούτοις:

(...)

— ένα προϊόν θεωρείται ότι έχει εισαχθεί ως έχει όταν είχε μεταποιηθεί πριν από την εισαγωγή του, υπό τον όρο ότι η μεταποίηση έγινε στην τρίτη χώρα στην οποία εισήχθησαν όλα τα προϊόντα που προκύπτουν από τη μεταποίηση αυτή.

3. Το προϊόν θεωρείται ότι έχει εισαχθεί όταν διεκπεραιωθούν οι τελωνειακές διατυπώσεις για τη θέση του προς κατανάλωση στις τρίτες χώρες.»

8 Ο προσδιορισμός των προϊόντων για τα οποία καταβάλλεται επιστροφή καθώς και των ποσών της επιστροφής αυτής διέπεται, προκειμένου για τη διαφορά στην κύρια δίκη, από τους κανονισμούς (ΕΟΚ) 2253/90 της Επιτροπής, της 31ης Ιουλίου 1990, και (ΕΟΚ) 656/91 της Επιτροπής, της 19ης Μαρτίου 1991, για τον καθορισμό των επιστροφών κατά την εξαγωγή στον τομέα του βοείου κρέατος και για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) 3846/87 για τον καθορισμό της ονοματολογίας των γεωργικών προϊόντων για τις επιστροφές κατά την εξαγωγή (ΕΕ L 203, σ. 63, και L 73, σ. 9, αντιστοίχως).

9 Στα παραρτήματα Ι αμφοτέρων των κανονισμών προσδιορίζονται ο κωδικός του προϊόντος, ο προορισμός και το ποσό των επιστροφών. Στην υποσημείωση 7 των παραρτημάτων αυτών, οι προορισμοί των εξαγωγών προσδιορίζονται βάσει ενός αριθμητικού κώδικα, στον δε προορισμό 02 περιλαμβάνονται «οι τρίτες χώρες της Βόρειας Αφρικής, της Εγγύς και Μέσης Ανατολής, οι τρίτες χώρες της Δυτικής,

Κεντρικής, Ανατολικής και Νότιας Αφρικής, με εξαίρεση τον Λίβανο, την Κύπρο, την Μποτσουάνα, την Κένυα, τη Μαδαγασκάρη, τη Σουαζηλάνδη, τη Ζιμπάμπουε και τη Ναμίμπια». Διευκρινίζεται συναφώς ότι οι τρίτες χώρες είναι αυτές που καθορίζονται αντιστοίχως στους κανονισμούς (ΕΟΚ) 420/90 της Επιτροπής, της 19ης Φεβρουαρίου 1990, και (ΕΟΚ) 91/91 της Επιτροπής, της 15ης Ιανουαρίου 1991, σχετικά με την ονοματολογία των χωρών για τις στατιστικές του εξωτερικού εμπορίου της Κοινότητας και του εμπορίου μεταξύ των κρατών μελών της (ΕΕ L 44, σ. 15, και L 11, σ. 5, αντιστοίχως). Στους κανονισμούς αυτούς, κάθε μία από τις χώρες του ΣΣΚ μνημονεύεται ατομικά.

10 Στις 30 Ιουνίου 1993, η Επιτροπή έλαβε απόφαση σχετικά με τη χορήγηση επιστροφών κατά την εξαγωγή βοείου κρέατος στα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα προς μεταποίηση, στο πλαίσιο του κανονισμού 3665/87 [C(93) 1723 τελικό, στο εξής: απόφαση]. Η απόφαση αυτή προβλέπει στο άρθρο 1, παράγραφος 1:

«Επιστροφές κατά την εξαγωγή μπορούν να χορηγηθούν για το βόειο κρέας που εξάγεται στα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα και μεταποιείται στη χώρα αυτή σε προϊόντα με βάση το κρέας, υπό καθεστώς προσωρινής εισδοχής προς ενεργητική τελειοποίηση, όταν τα εν λόγω προϊόντα εξάγονται κατόπιν από τη χώρα αυτή σε άλλη τρίτη χώρα μέλος του ΣΣΚ.»

11 Σύμφωνα με το άρθρο 2, η εν λόγω απόφαση εφαρμόζεται μόνο στις εξαγωγές για τις οποίες η διασάφηση εξαγωγής έγινε δεκτή κατά την περίοδο από την ημερομηνία της κοινοποιήσεώς της μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου 1994.

12 Η συμφωνία συνεργασίας μεταξύ της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και των χωρών μερών του καταστατικού χάρτη του συμβουλίου συνεργασίας των Αραβικών Κρατών του Κόλπου (του κράτους των Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων, του κράτους του Μπαχρέιν, του Βασιλείου της Σαουδικής Αραβίας, του Σουλτανάτου του

Ομάν, του κράτους του Κατάρ και του κράτους του Κουβέιτ), που εγκρίθηκε εξ ονόματος της Κοινότητας με την απόφαση 89/147/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 20ής Φεβρουαρίου 1989 (ΕΕ L 54, σ. 1, στο εξής: συμφωνία συνεργασίας), προβλέπει στο άρθρο 11:

«1. Στον εμπορικό τομέα, στόχος της παρούσας συμφωνίας είναι η προώθηση της ανάπτυξης και διαφοροποίησης των αμοιβαίων εμπορικών συναλλαγών μεταξύ των συμβαλλομένων μερών στο μέγιστο δυνατό βαθμό, μεταξύ άλλων με τη μελέτη τρόπων και μέσων για την υπέρβαση των εμπορικών φραγμών στην πρόσβαση των προϊόντων κάθε συμβαλλόμενου μέρους στην αγορά του άλλου συμβαλλόμενου μέρους.

2. Τα συμβαλλόμενα μέρη αρχίζουν διαβουλεύσεις για τη διαπραγμάτευση συμφωνίας που αποσκοπεί στη διεύρυνση του εμπορίου σύμφωνα με τις διατάξεις της προσαρτώμενης κοινής δήλωσης.

3. Εν αναμονή της συνάψεως της εμπορικής συμφωνίας που αναφέρεται στην παράγραφο 2, τα συμβαλλόμενα μέρη παραχωρούν αμοιβαία τη ρήτρα του μάλλον ευνοουμένου κράτους.»

13 Επιπλέον, σύμφωνα με το άρθρο 19 της συμφωνίας συνεργασίας:

«Στους τομείς που καλύπτονται από την παρούσα συμφωνία, και με την επιφύλαξη των διατάξεων της:

(...)

— οι διακανονισμοί που εφαρμόζει η Κοινότητα έναντι των χωρών του ΣΣΚ, δεν δημιουργούν διακρίσεις μεταξύ αυτών, των υπηκόων τους ή των εταιριών ή επιχειρήσεών τους.»

Η διαφορά στην κύρια δίκη

14 Από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι, μεταξύ της 8ης Νοεμβρίου 1990 και της 20ής Δεκεμβρίου 1992, η DAT-SCHAUB εξήγαγε κατεψυγμένο βόειο κρέας, χωρίς οστά, με προορισμό, σύμφωνα με τις διασαφήσεις εξαγωγής, τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα και έλαβε για τον λόγο αυτό επιστροφές. Το εμπόρευμα υποβλήθηκε σε μεταποίηση στην ευρισκόμενη στο Εμιράτο του Ντουμπάι ελεύθερη ζώνη Djebel Ali, χωρίς πάντως να αποτελέσει προηγουμένως αντικείμενο των τελωνειακών διατυπώσεων για τη διάθεσή του προς κατανάλωση. Τα προϊόντα που προήλθαν από τη μεταποίηση αυτή εξήχθησαν στη συνέχεια εν μέρει προς άλλες χώρες του ΣΣΚ για να διατεθούν εκεί στο εμπόριο.

15 Θεωρώντας ότι τα εμπορεύματα αυτά, τα οποία επανεξήχθησαν σε χώρες άλλες πλην των Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων που μνημονεύονται στις διασαφήσεις εξαγωγής, δεν παρείχαν δικαίωμα επί των επιστροφών τις οποίες είχε λάβει η DAT-SCHAUB, οι δανικές αρχές ανέκτησαν τις επιστροφές αυτές, ύψους 9 898 936,75 DKK, μέσω συμψηφισμού μεταξύ των ποσών που είχαν καταβάλει και των ποσών που αντιστοιχούσαν στις εγγυήσεις οι οποίες είχαν συσταθεί για τη λήψη των εν λόγω επιστροφών.

16 Το Østre Landsret, το οποίο επελήφθη αγωγής της DAT-SCHAUB περί αποδόσεως του ποσού που παρακράτησε το υπουργείο, αποφάσισε να αναβάλει την έκδοση οριστικής αποφάσεως και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Ο όρος "τρίτη χώρα" στον οποίο αναφέρεται το άρθρο 17, παράγραφος 2, δεύτερη περίπτωση, του κανονισμού 3665/87 της Επιτροπής, για κοινές λεπτομέρειες εφαρμογής του καθεστώτος των επιστροφών κατά την εξαγωγή για τα γεωργικά

προϊόντα, εξεταζόμενος υπό το φως της συμφωνίας συνεργασίας μεταξύ της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και των χωρών μερών του καταστατικού χάρτη του συμβουλίου συνεργασίας των Αραβικών Κρατών του Κόλπου, η οποία εγκρίθηκε με την απόφαση 89/147/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 20ής Φεβρουαρίου 1989, ερμηνεύεται υπό την έννοια ότι οι χώρες μέρη του καταστατικού χάρτη θεωρούνται ως μία και μόνη τρίτη χώρα, πράγμα που συνεπάγεται ότι ένα προϊόν το οποίο, κατόπιν μεταποιήσεως στην ελεύθερη ζώνη Djebel Ali των Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων, εισάγεται και τίθεται σε ελεύθερη κυκλοφορία σε άλλη χώρα μέρος του καταστατικού χάρτη θεωρείται ότι έχει εισαχθεί ως έχει κατά την έννοια του άρθρου 17 του κανονισμού;»

Επί του προδικαστικού ερωτήματος

17 Με το προδικαστικό του ερώτημα, το παραπέμπον δικαστήριο ερωτά κατ' ουσίαν αν το άρθρο 17, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, δεύτερη περίπτωση, του κανονισμού 3665/87 πρέπει να ερμηνεύεται υπό την έννοια ότι οι χώρες του ΣΣΚ θεωρούνται, σε περίπτωση μεταποιήσεως των προϊόντων η οποία προηγήθηκε της διεκπεραιώσεως των τελωνειακών διατυπώσεων στο έδαφος μιας από αυτές και επακολουθήσασας εξαγωγής σε άλλες από τις χώρες αυτές, ως μία και μόνη τρίτη χώρα στην οποία εισήχθησαν όλα τα προϊόντα που προέκυψαν από τη μεταποίηση αυτή.

18 Η DAT-SCHAUB υποστηρίζει ότι πρέπει να δοθεί καταφατική απάντηση στο προδικαστικό ερώτημα λόγω του ότι ο όρος «τρίτη χώρα» του άρθρου 17, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, δεύτερη περίπτωση, του κανονισμού 3665/87 αφορά επίσης μία ομάδα κρατών με τα οποία η Ευρωπαϊκή Κοινότητα συνήψε συμφωνία συνεργασίας και καθόρισε ομοιόμορφα ποσά επιστροφών για καθένα από τα κράτη που περιλαμβάνονται στην ομάδα αυτή.

19 Η ερμηνεία κατά την οποία οι επιστροφές μπορούν να χορηγηθούν μόνο για τα προϊόντα που έχουν διατεθεί προς κατανάλωση στη χώρα του ΣΣΚ όπου πραγματοποιήθηκε η μεταποίηση είναι αντίθετη προς την απαγόρευση των διακρίσεων η οποία προβλέπεται στο άρθρο 19 της συμφωνίας συνεργασίας καθώς και προς την αρχή της αναλογικότητας· διότι, αφενός, το ίδιο ποσό επιστροφής ισχύει για το σύνολο των χωρών αυτών και, αφετέρου, η ορθή ερμηνεία του άρθρου 17, παρά-

γραφος 2, δεύτερο εδάφιο, δεύτερη περίπτωση, του κανονισμού 3665/87 θα έπρεπε να λαμβάνει υπόψη την πιο ευέλικτη διατύπωση της παραγράφου 1 της ίδιας διατάξεως, κατά την οποία «το προϊόν πρέπει να έχει εισαχθεί ως έχει στην τρίτη χώρα ή σε μία από τις τρίτες χώρες για την οποία προβλέπεται η επιστροφή (...)». Εξομοιώνοντας έτσι, ενόψει της χορηγήσεως των επιστροφών, τις χώρες του ΣΣΚ μεταξύ τους, η απόφαση δεν κάνει τίποτε άλλο πέραν του να επιβεβαιώνει την υπάρχουσα νομική κατάσταση διευκρινίζοντας απλώς διάφορα σημεία, ιδίως όσον αφορά τα έγγραφα που πρέπει να προσκομιστούν.

20 Η DAT-SCHAUB επικαλείται τέλος την καλή της πίστη κατά την ερμηνεία του άρθρου 17, παράγραφος 2, του κανονισμού 3665/87.

21 Το υπουργείο και η Επιτροπή φρονούν απεναντίας ότι η εν λόγω διάταξη πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι δικαίωμα επί των επιστροφών υπάρχει μόνον κατά το μέτρο που τα προϊόντα εισάγονται και διατίθενται προς κατανάλωση στην ίδια χώρα στην οποία μεταποιήθηκαν. Η διατύπωση ιδίως της διατάξεως αυτής, η οποία δεν δημιουργεί αμφιβολίες καθότι χρησιμοποιεί την έκφραση «η τρίτη χώρα» στον ενικό, δεν προσφέρεται για ερμηνεία καθορίζουσα ολόκληρη ομάδα τρίτων χωρών.

22 Το υπουργείο αναφέρεται συναφώς στην έκτη αιτιολογική σκέψη του κανονισμού (ΕΟΚ) 568/85 της Επιτροπής, της 4ης Μαρτίου 1985, για δέκατη τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) 2730/79 περί των κοινών λεπτομερειών εφαρμογής του καθεστώτος των επιστροφών κατά την εξαγωγή για τα γεωργικά προϊόντα (ΕΕ L 65, σ. 5), που αποτελεί την αρχική μορφή του κειμένου το οποίο αντιστοιχεί στο άρθρο 17, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, δεύτερη περίπτωση, του κανονισμού 3665/87. Στην αιτιολογική αυτή σκέψη αναφέρεται ότι «(...) εντούτοις, όταν ένα προϊόν μεταποιείται στην τρίτη χώρα εισαγωγής πριν από τη διάθεσή του στην κατανάλωση, θεωρείται ότι έχει εισαχθεί ως έχει όταν προσκομίζεται η απόδειξη ότι η μεταποίηση έγινε στην τρίτη χώρα εισαγωγής στην οποία διατέθηκαν στην κατανάλωση όλα τα προϊόντα που προκύπτουν από τη μετεποίηση αυτή».

23 Το υπουργείο και η Επιτροπή προβάλλουν επιπλέον — η τελευταία επικουρικώς επισημαίνοντας ότι το παραπέμπον δικαστήριο δεν υπέβαλε σχετικό ερώτημα στο Δικαστήριο — ότι η εφαρμογή της αρχής της αναλογικότητας δεν συνεπάγεται κατ' ανάγκη τέτοια εξομοίωση των χωρών του ΣΣΚ προς μία μόνη τρίτη χώρα, δεδομένου

ότι η απαίτηση της εισαγωγής των προϊόντων ως έχουν στη δηλωθείσα χώρα προορισμού σκοπό έχει να διευκολύνει τον έλεγχο της διακινήσεως των εμπορευμάτων, ιδίως της πραγματικής διαθέσεώς τους προς κατανάλωση στη χώρα για την οποία προβλέπεται η χορήγηση της επιστροφής. Προς τον σκοπό του ελέγχου αυτού, δεν ασκεί επιρροή το γεγονός ότι το ποσό της επιστροφής είναι το ίδιο για άλλες χώρες προς τις οποίες επανεξήχθησαν ενδεχομένως τα προϊόντα. Το ποσό αυτό δεν είναι άλλωστε ειδικό για τις χώρες του ΣΚΚ, αλλά ισχύει επίσης για διάφορες άλλες τρίτες χώρες.

24 Όσον αφορά τη συμφωνία συνεργασίας, το υπουργείο και η Επιτροπή υποστηρίζουν ότι δεν πρόκειται παρά για συμφωνία-πλαίσιο η οποία καθορίζει ορισμένους στόχους και αρχές, αλλά καθιστά αναγκαία τη μεταγενέστερη σύναψη μιας πραγματικής εμπορικής συμφωνίας και, για τον λόγο αυτό, δεν μπορεί να τυγχάνει άμεσης εφαρμογής. Εν πάση περιπτώσει, η κατά γράμμα εφαρμογή του άρθρου 17, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, δεύτερη περίπτωση, του κανονισμού 3665/87 σε κάθε μία από τις χώρες του ΣΣΚ δεν συνεπάγεται καμία διάκριση μεταξύ αυτών κατά την έννοια του άρθρου 19 της εν λόγω συμφωνίας συνεργασίας.

25 Προκειμένου για την απόφαση, το υπουργείο και η Επιτροπή υποστηρίζουν ότι εισάγει μια περιορισμένη κατά χρόνο παρέκκλιση από την εν λόγω διάταξη του κανονισμού 3665/87 και δεν έχει ως στόχο να επιλύσει προβλήματα αναφερόμενα σε έγγραφα.

26 Πρέπει να υπομνηστεί ότι, σύμφωνα με τον κανονισμό 805/68, η καταβολή επιστροφών λόγω εξαγωγής βοείου κρέατος προς τρίτες χώρες που καλύπτουν τη διαφορά μεταξύ των τιμών της παγκόσμιας αγοράς και εκείνων που ισχύουν στην Κοινότητα σκοπό έχει να διασφαλίσει τη συμμετοχή της Κοινότητας στο διεθνές εμπόριο βοείου κρέατος.

27 Πρέπει να υπομνηστεί επίσης ότι, κατά πάγια νομολογία, το σύστημα των διαφοροποιημένων επιστροφών λόγω εξαγωγής έχει ως σκοπό να ανοίξει ή να διατηρήσει ανοικτές για τις κοινοτικές εξαγωγές τις αγορές των τρίτων χωρών, τις οποίες αφορά, η δε διαφοροποίηση της επιστροφής οφείλεται ακριβώς στην επιθυμία να ληφθούν υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά κάθε αγοράς εισαγωγής, στην οποία η Κοινότητα θέλει να διαδραματίσει κάποιο ρόλο (βλ. αποφάσεις της 11ης Ιουλίου 1984,

89/83, Dimex, Συλλογή 1984, σ. 2815, σκέψη 8, και της 28ης Μαρτίου 1996, C-299/94, Anglo Irish Beef Processors International κ.λπ., Συλλογή 1996, σ. I-1925, σκέψη 21).

28 Ενόψει αυτού του σκοπού του καθεστώτος των διαφοροποιημένων επιστροφών, είναι ουσιώδες τα επιδοτούμενα με τη χορήγηση επιστροφής προϊόντα να φθάνουν πράγματι στην αγορά προορισμού για να διατεθούν εκεί στο εμπόριο (βλ. προμνημονευθείσα απόφαση Anglo Irish Beef Processors International κ.λπ., σκέψη 28).

29 Έτσι, σύμφωνα με τις διατάξεις του κανονισμού 3665/87, η καταβολή των επιστροφών προϋποθέτει, σε περίπτωση διαφοροποιημένων επιστροφών, ότι το προϊόν εισήχθη σε τρίτη χώρα και ότι διεκπεραιώθηκαν οι διατυπώσεις σχετικά με τη διάθεση στην κατανάλωση (βλ. απόφαση της 29ης Σεπτεμβρίου 1998, C-263/97, First City Trading κ.λπ., Συλλογή 1998, σ. I-5537, σκέψη 27).

30 Το γεγονός ότι το προϊόν επανεξήχθη πριν τη διάθεσή του στην κατανάλωση στη χώρα προορισμού αποκλείει επομένως τη δυνατότητα, για τους σκοπούς καταβολής του ποσού της διαφοροποιημένης επιστροφής, χαρακτηρισμού του προϊόντος ως εισαχθέντος κατά την έννοια του άρθρου 5, παράγραφος 1, του κανονισμού 3665/87 (βλ. προμνημονευθείσες αποφάσεις Dimex, σκέψη 17, και Anglo Irish Beef Processors International κ.λπ., σκέψη 23).

31 Όσον αφορά πρώτον το επιχείρημα της DAT-SCHAUB, κατά το οποίο οι χώρες του ΣΣΚ πρέπει να θεωρηθούν ως αποτελούσες μία μόνη τρίτη χώρα για την εφαρμογή του άρθρου 17, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, δεύτερη περίπτωση, του κανονισμού 3665/87, τονίζεται, κατ' αρχάς, ότι η διατύπωση της διατάξεως αυτής είναι σαφής και μη επιτρέπουσα αμφιβολία καθόσον αναφέρεται, στον ενικό, «στην τρίτη χώρα στην οποία εισήχθησαν όλα τα προϊόντα» για να καθορίσει τον τόπο όπου μπορεί να πραγματοποιηθεί μια ενδεχόμενη προηγούμενη μεταποίηση χωρίς η ενέργεια αυτή να συνεπάγεται απώλεια του δικαιώματος επί της επιστροφής.

32 Η διαπίστωση αυτή δεν μπορεί να ανασκευαστεί από τη διατύπωση του άρθρου 17, παράγραφος 1, του κανονισμού 3665/87, που αναφέρεται σε «τρίτες χώρες» και χρησιμοποιεί συνεπώς τον πληθυντικό για να καθορίσει τον τόπο όπου το προϊόν πρέπει να έχει εισαχθεί ως έχει. Πράγματι, η τελευταία αυτή διάταξη αναφέρεται στην εισαγωγή του προϊόντος ως έχει χωρίς να υπάρχει μεταποίηση και αφορά άλλα γεωργικά προϊόντα, των οποίων η εξαγωγή μπορεί να γεννήσει δικαίωμα επί διαφοροποιημένων επιστροφών όχι κατά χώρα, αλλά κατά ζώνες περιλαμβάνουσες περισσότερες χώρες προορισμού. Απεναντίας, η παράγραφος 2 της ίδιας διατάξεως αποκλείει σκοπίμως, για λόγους ελέγχου, κάθε επανεξαγωγή μετά τη μεταποίηση. Έτσι, η διατύπωση των δύο πρώτων παραγράφων του άρθρου 17 του κανονισμού 3665/87 δεν είναι αντιφατική.

33 Διαπιστώνεται, δεύτερον, ότι από την εξέταση του άρθρου 3, παράγραφος 5, πρώτο εδάφιο, στοιχείο α', του κανονισμού 3665/87, σε συνδυασμό με τα παραρτήματα I των κανονισμών 2253/90 και 656/91, προκύπτει ότι ο επιχειρηματίας που ζητεί τη χορήγηση επιστροφής λόγω εξαγωγής βοείου κρέατος έχει την υποχρέωση να μνημονεύσει κάθε χώρα προορισμού κατά τρόπο ατομικό στη διασάφηση εξαγωγής, σύμφωνα με την ονοματολογία των χωρών που περιλαμβάνεται στο παράρτημα του κανονισμού 420/90. Επισημαίνεται συναφώς ότι η ονοματολογία αυτή δεν περιλαμβάνει συλλογική οντότητα όπως οι «χώρες του ΣΣΚ». Αντιθέτως, στην ονοματολογία αυτή γίνεται χωριστή μνεία κάθε μιας από τις χώρες του ΣΣΚ οι οποίες, καθεαυτές, πρέπει επομένως να αναγνωριστούν ως χωριστοί προορισμοί ενόψει της καταβολής επιστροφών λόγω εξαγωγής.

34 Τέλος, όσον αφορά το επιχείρημα που η DAT-SCHAUB αντλεί από το άρθρο 19 της συμφωνίας συνεργασίας, αρκεί η διαπίστωση ότι το άρθρο 17, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, δεύτερη περίπτωση, του κανονισμού 3665/87 εφαρμόζεται αδιακρίτως σε κάθε μία από τις χώρες του ΣΚΚ και δεν δημιουργεί καμία διάκριση μεταξύ αυτών.

35 Όσον αφορά, δεύτερον, το ζήτημα του συμβατού της εν λόγω διατάξεως προς την αρχή της αναλογικότητας, πρέπει να υπομνηστεί ότι ο αποτελεσματικός έλεγχος είναι απαραίτητος για την καλή λειτουργία του συστήματος των επιστροφών, διότι μόνον η ορθή εξακρίβωση της ταυτότητας του εμπορεύματος επιτρέπει την καταβολή των επιστροφών (βλ. απόφαση της 12ης Δεκεμβρίου 1985, 276/84, Metelmann, Συλλογή 1985, σ. 4057, σκέψη 11).

36 Με την απόφαση αυτή, το Δικαστήριο έκρινε πράγματι, προκειμένου για την ανασυσκευασία ενός προϊόντος σε διαφορετικές μονάδες, ότι δεν προσκρούει στην αρχή της αναλογικότητας να θεωρηθεί ότι κάθε μεταβολή της εξωτερικής εμφάνισης του εμπορεύματος συνεπάγεται την απώλεια του δικαιώματος επί των επιστροφών εφόσον είναι ικανή να καταστήσει δυσχερέστερο τον τελωνειακό έλεγχο και ως εκ τούτου να επηρεάσει την καλή λειτουργία του συστήματος των επιστροφών (προμνημονευθείσα απόφαση Metelmann, σκέψη 13).

37 Για παρόμοιους λόγους συνδεόμενους με την ανάγκη να μην καθίστανται δυσχερέστεροι οι τελωνειακοί έλεγχοι, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι το άρθρο 17, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, δεύτερη περίπτωση, του κανονισμού 3665/87 δεν παραβιάζει την αρχή της αναλογικότητας.

38 Τρίτον, όσον αφορά την απόφαση, δεν αμφισβητείται ότι, σύμφωνα με το ίδιο το άρθρο της 2, εφαρμόζεται μόνο στις εξαγωγές για τις οποίες η διασάφηση εξαγωγής έγινε δεκτή κατά την περίοδο από την ημερομηνία της κοινοποιήσεώς της μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου 1994, ήτοι περίοδο μεταγενέστερη εκείνης των πραγματικών περιστατικών της κύριας δίκης. Η απόφαση επομένως, που δεν έχει αναδρομικό αποτέλεσμα, δεν μπορεί να εφαρμοστεί στα περιστατικά αυτά.

39 Το επιχείρημα της DAT-SCHAUB, κατά το οποίο η εν λόγω απόφαση επιβεβαιώνει απλώς με ρητή διατύπωση μια προηγουμένως αποδεκτή ερμηνεία του άρθρου 17, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, δεύτερη περίπτωση, του κανονισμού 3665/87, ανασκευάζεται από την ίδια τη διατύπωση της αποφάσεως.

40 Πράγματι, όπως διευκρινίζεται στη δεύτερη αιτιολογική σκέψη της αποφάσεως, η προμνημονευθείσα διάταξη απέκλειε τη δυνατότητα να υποβληθεί κοινοτικό προϊόν σε μεταποίηση στην τρίτη χώρα προορισμού, υπό καθεστώς προσωρινής εισδοχής, για να εξαχθεί στη συνέχεια σε άλλη τρίτη χώρα και να γεννά δικαίωμα καταβολής της επιστροφής λόγω εξαγωγής.

41 Λόγω του ότι η κατάσταση αυτή μπορούσε να συνεπάγεται την απώλεια αγορών για κοινοτικά προϊόντα, αποφασίστηκε να επιτραπεί για ορισμένη περίοδο και, σύμφωνα με την όγδοη αιτιολογική σκέψη της εν λόγω αποφάσεως κατόπιν αιτήσεως του Βασιλείου της Δανίας, η επανεξαγωγή των μεταποιημένων προϊόντων σε άλλες χώρες του ΣΣΚ με καταβολή συγχρόνως των επιστροφών που προβλέπονται για μία από αυτές, τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, που αποτελούν τη μνημονευόμενη στη διασάφηση εξαγωγής χώρα προορισμού.

42 Επομένως, τόσο από τη διατύπωση όσο και από τον στόχο της αποφάσεως προκύπτει ότι αποτελεί περιορισμένη κατά χρόνο παρέκκλιση από το άρθρο 17, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, δεύτερη περίπτωση, του κανονισμού 3665/87. Η απόφαση αυτή δεν έχει συνεπώς το περιεχόμενο που της αποδίδει η DAT-SCHAUB, δηλαδή ότι επιβεβαιώνει μία προϋπάρχουσα κατάσταση που προέκυπτε από την εφαρμογή της εν λόγω διατάξεως.

43 Η DAT-SCHAUB υποστηρίζει τέλος ότι ένας μέσος επιχειρηματίας θα μπορούσε καλοπίστως να εκλάβει την προμνημονευθείσα διάταξη ως επιτρέπουσα τις επανεξαγωγές προς άλλες χώρες του ΣΣΚ από μία μεταξύ αυτών, δεδομένου ότι τα ισχύοντα για το σύνολο των χωρών αυτών ποσά επιστροφών ταυτίζονταν.

44 Αρκεί να υπομνηστεί συναφώς ότι, όπως διαπιστώθηκε στις σκέψεις 31 και 32 της παρούσας αποφάσεως, η διατύπωση του άρθρου 17, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, δεύτερη περίπτωση, του κανονισμού 3665/87 είναι αρκούντως σαφής ώστε να γίνει αντιληπτή υπό την έννοια ότι αφορά μόνον τις μεταποιήσεις που πραγματοποιούνται στο έδαφος της ίδιας χώρας στην οποία διατίθενται κατόπιν προς κατανάλωση τα προϊόντα τα οποία προκύπτουν από τις μεταποιήσεις αυτές. Ουδεμία επομένως δικαιολογημένη εμπιστοσύνη σε ευρύτερη ερμηνεία της εν λόγω διατάξεως μπορούσαν να αντλήσουν οι επιχειρηματίες από τη διατύπωση της διατάξεως.

45 Βάσει όλων των ανωτέρω, στο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρου 17, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, δεύτερη περίπτωση, του κανονισμού 3665/87 πρέπει να ερμηνεύεται υπό την έννοια ότι οι χώρες του ΣΣΚ δεν θεωρούνται, σε περίπτωση μεταποιήσεως των προϊόντων η οποία προηγήθηκε της διεκπεραιώσεως των τελωνειακών διατυπώσεων στο έδαφος μιας από αυτές και επακολουθήσασας εξαγωγής σε άλλες από τις χώρες αυτές, ως μία και μόνη τρίτη

χώρα στην οποία εισήχθησαν όλα τα προϊόντα που προέκυψαν από τη μεταποίηση αυτή.

Επί των δικαστικών εξόδων

46 Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκε η Επιτροπή, που κατέθεσε παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, δεν αποδίδονται. Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πρώτο τμήμα),

κρίνοντας επί του ερωτήματος που του υπέβαλε με διάταξη της 12ης Μαρτίου 1998 το Østre Landsret, αποφαίνεται:

Το άρθρο 17, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, δεύτερη περίπτωση, του κανονισμού (ΕΟΚ) 3665/87 της Επιτροπής, της 27ης Νοεμβρίου 1987, για κοινές λεπτομέρειες εφαρμογής του καθεστώτος των επιστροφών κατά την εξαγωγή για τα γεωργικά προϊόντα, ερμηνεύεται υπό την έννοια ότι οι χώρες μέρη του καταστατικού χάρτη του συμβουλίου συνεργασίας των Αραβικών Κρατών του Κόλπου δεν θεωρούνται, σε περίπτωση μεταποιήσεως των προϊόντων η οποία προηγήθηκε της διεκπε-

ραιώσεως των τελωνειακών διατυπώσεων στο έδαφος μιας από αυτές και επακολουθήσασας εξαγωγής σε άλλες από τις χώρες αυτές, ως μία και μόνη τρίτη χώρα στην οποία εισήχθησαν όλα τα προϊόντα που προέκυψαν από τη μεταποίηση αυτή.

Sevón Jann Wathelet

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 16 Δεκεμβρίου 1999.

Ο Γραμματέας

R. Grass

Ο Πρόεδρος του πρώτου τμήματος

L. Sevón